

Munkások és munkásnők '56-ban ^[1]

A Budapesti Harisnyagyár '56-os történetei a levéltári források tükrében

„Megjelent négy katona este. [...] Valami levelet kerestek [...] Mindenfélét kiturkáltak a szekrényünkben. Akkor még szalmazsák volt a divat. A kismegyerikeim ott feküdtek az ágyon, aludtak, mind a három. Mondtam, hogy kivégyem az ágyból őket. Hát egyet vettem ki, azt a zsákot fölemelték, nem találtam semmit. Amerikából kerestek, hogy Amerikával levelezünk és azt a levelet keresték. [...] Bevittek, egész éjszaka verték. Ledobták a pincébe. 12 után szóltak neki, hogy jöjjön föl. De rögtön. Se öltözni, semmi. Kivették a nadrágszíját, a csizmájáról a vasat leszedték, a gatyájából a madzagot kihúzták.”

Bevezetés

Az 1956-os forradalmat a „férfiak forradalmának” szokták nevezni. Ennek fő oka, hogy mind az ellenforradalom, mind a forradalom ábrázolásakor a történészek többnyire olyan kérdésekre kerestek választ, amely a férfiak „politikacsinálását” helyezte a **középpontra**.

1956 befogadás-történetében, az ötvenhatos legendákban a nő szimbolikus alakként, hagyományos szerepkörűktől idegen „harcos amazonként”, vagy a felkelőket segítő főző- és ápolószemélyzetként, esetleg szeretőként jelennek meg. Ki ne emlékezne az október 23-i tüntetés kezdetéről készült filmfelvételeken látható, ablakban álló, címeres zászlót lengető, fehér ruhás fiatal lányra? Az 1956-os fényképeket nézegetők szeme előtt esetleg még megjelenhet a géppisztolyt szorongató, felkelő lányok képe is, - de arról, hogy e napokat miként élték meg a nők, sokkal kevesebbet tudunk.

A munkástanácsokat 1956 kapcsán a munkásság leghitelesebb szószólóinak tartották, olyan intézményeknek, amelyek kifejezik, egy irányba terelik a magukat munkásként definiáló és azok cselekedeteit, akiket munkásnak tartanak. Milyen szerep jutott a munkástanácsok megalakításában a nőknek? A *Csepel Vas- és Fémművek Kerékpárgyárában* a dolgozók 80%-a például nő volt, döntő többségükben segédmunkás vagy betanított munkás. A munkástanács 1956. október 30-i alakuló jegyzőkönyvét 34-en írták alá tagként, köztük három nő, - pedig a munkástanácsot kifejezetten reprezentatív szervnek szánták, és elnökéül is fizikai munkást választottak. A nőknek adminisztratív szerep jutott: a munkástanács jegyzőkönyveinek vezetése, tüzelőutalványok kiállítását stb. A munkástanács bürokratizálásával megjelentek a szerv körül sürgölődő titkárnők is. A *Csepel Vas- és Fémművek Központi Munkástanácsának* elnökének pl. külön titkárnője volt.

A munkástanács megalakításában tevékenyen részt vevő férfiak egyáltalán nem biztos, hogy beszámoltak feleségeiknek a gyári, politikai ügyekről. Ebben a közegben nem a nők feladatának tekintették a gyári, illetve a politikai ügyek alakításának felelősségét. Az elsősorban vidéki, női munkaerőt nagy számban foglalkoztató munkahelyeken, pl. a háziipari szövetkezetekben azért nőket is beváltak a munkástanácsokba. Munkástanács-elnökök egyetlen gyárban választottak nőt, de ő is műszaki értelmiségi volt.

A *Budapesti Harisnyagyárban* is lezajlottak azok az események, amelyek az ország összes gyárában: megalakult a munkástanács, sztrájkoltak, szétosztották a személyzeti anyagokat, leváltották az igazgatót. Az ezekre az eseményekre vonatkozó levéltári anyag elég szűkös, mivel a megtorlás során nem indítottak peres eljárást a vezetők ellen. A témához kapcsolódó iratok sincsenek összegyűjtve, szórványosan bukkantam rájuk a III. kerületi pártbizottság iratanyagában és a Budapesti Harisnyagyár pártirataiban. A munkástanács vezetőit - kivétel nélkül férfiakat, műszaki értelmiségieket: *Honthi Ödönt, Deák Lászlót és Hidas Gyulát* elbocsátották -, az ún. hangadókat más munkakörbe helyezték. A hangadók között szerepeltek munkásnők is, akik csoportvezetőként dolgoztak, mindannyiukat leváltották. Ezeket az asszonyokat a levéltári források úgy jelenítették meg, mint akik „megfenyegettek egyes kommunistákat, hogyha bejönnek dolgozni, elverik őket”, a sztrájkra szólították föl úgy, hogy kis csoportokat szerveztek, akikkel kimentek a vécére beszélgetni, cigarettázni, a pártiroda előtt köptek egyet.

Az alább közölt források szorosban kapcsolódnak a „Két munkástanács tag elbocsátása az Óbudai Harisnyagyárból” című forrásközléshez. (Archivnet, II. évf. 4. szám)

Az 1. számú forrás főszereplője *Tasnádi Jánosné*, és *Tasnádi János*. Tasnádi Jánosnéval teljes életút interjút készítettem, mivel egy Állami Díjjal kitüntetett szocialista brigád tagja volt. 1929-ben született Tiszaszentimréren. 12 testvére volt. Apja komenciós fejősgulyás volt. A hat elemi elvégzése után a családi gazdaságban dolgozott, majd 1947-ben bevándorolt Budapestre. 1947-től 1951-ig cselekedeskedett. 1951-ben férjhez ment. 1952-ben, 1954-ben és 1956-ban fiúgyermekei születtek. Férje, Tasnádi János tűzoltó volt, előbb a *Klement Gottwald Villamosági Gyárban*, ahonnan 1957-ben, mivel a munkástanács tagja volt, elbocsátották. Akkor az *Óbudai Textilfestő Gyárban* helyezkedett el szintén tűzoltóként. Tasnádi Jánosné 1953-tól 1976-ig, leszázalékolásáig a Budapesti Harisnyagyárban formázónő volt. 1963-ban lépett be a *Felszabadulás* szocialista brigádba. Nyugdíjazása után is elhelyezkedett: eleinte gondnok volt, majd ételosztó, végül takarítónő. A forrásban ismertetett történetet maga is elmesélte a vele készített életútinterjújában. (1. b. forrás) E két forrás alapján összevethető az emlékezet működésének sajátosságai és az is, hogy az írásos forrásban hogyan ábrázolták a gyári pártvezetők Tasnádi Jánosné kétségbeesését férje „rendőrségi ügyével” kapcsolatban, hogyan felelték meg annak az elvárásnak, hogy az 1956-os eseményeket ellenforradalomként jelenítsék meg.

A 2. forrás *Lévai János* fegyelmi ügyéről szól több részletben. Lévai János 1934-ben született Budapesten, a statisztikai besorolások szerint „alkalmazotti családban”. Textilipari technikumot végzett, 1953-1957 között a Könyv- és Könyvkiadói Minisztérium Kötszövőipari Igazgatóságán dolgozott energetikusként, majd 1957-től a Budapesti Harisnyagyárban előbb energetikusként, majd főenergetikusként. 1960-tól volt a munkásörög tagja. Az 1990-es évek közepén halt meg, így vele nem készíthettem életútinterjút. A történetekben visszatér alakja, főként *Kiss György* interjúalanyomnál, akinek közvetlen főnöke volt. Lévai János esetében évekként később azért kreáltak fegyelmi ügyet, mert 1956-ban, amikor a minisztériumban dolgozott, a korszak ellenforradalmi beszédmódja szerint „helytelen kijelentéseket” tett, és ezeket elhallgatta, amikor belépett a pártba. Kérdéses, kinek az érdekében állhatott évekként később ebből ügyet csinálni, mivel számos olyan ember lehetett, aki úgymond helytelen kijelentéseket tett azokban a napokban. A „szigorú megrovás” pártbüntetésen kívül ez az ügy nem akadályozta Lévai Jánost abban, hogy belépjen a munkásörögbe és a gyárban karriert fusson be.

A 3. dokumentum a munkástanács egykori elnökéről, *Dr. Deák Lászlóról* szól, akit 1956 után elbocsátottak a Budapesti Harisnyagyárból. A forrásból kiderül, hogy ekkoriban az MTK röplabdaedzőjeként dolgozott. A párttitkár levélének célja az volt, hogy ebből az állásból is bocsássák el „ellenforradalmi múltja” miatt. Több levéltári forrás nem áll rendelkezésemre arra vonatkozóan, hogy mi lett Dr. Deák László későbbi sorsa.

A 4. forrás a leg részletesebb arra vonatkozóan, hogyan ábrázolták, mi történt a Budapesti Harisnyagyárban '56-ban. Az olvasó megismerkedhet azzal, mi számított megbocsáthatónak és megbocsáthatatlannak a hatalom szemében. Az itt szereplő munkásokat és munkásnőket cselekedeteik (lásd személyzeti anyag szétosztása, beszéd tartása stb.) miatt eredeti munkakörükben alacsonyabba helyezték át. Ez a forrás azért is érdekes, mert az 1956-os megtorlások olyan mélyrétegébe enged bepillantást, amelyek a peres iratokból nem ismerhetők meg, gyári iratokban elsősorban találhatóak, nehezen kutathatók.

Az 5. forrás 1962-ben keletkezett. Az '56-os múltat firtatva itt egy olyan munkásnő mindennapjaiba tekinthetünk be, aki nem volt „részvevője” a forradalomnak, azonban amikor felvételét kérte a pártba, be kellett számolnia arról, mit tett a forradalom napjaiban. Szekeres Istvánné gyermekétől elszakítva töltötte ezeket a napokat, ekkoriban már házassága is megromlott. Munkahelyéhez viszont annyira ragaszkodott, hogy még az 1970-es évek végén is ott dolgozott. Ekkoriban adta férjhez lányát, aki a forrásokban még kislányként szerepelt.

Az itt, az írásos forrásokban taglalt eseményeket nem idézték fel visszaemlékezők - ugyanis nem voltak ún. résztvevők - kivéve Tasnádi Jánosné.

A munkásnők elbeszéléseiben ezek az események alig-alig jelennek meg. Visszaemlékezéseikben azt hangsúlyozták, milyen fontosnak tartották, hogy bemenjenek a munkahelyükre, bár útközben fegyverropogást hallhattak, és igazoltathatták őket. Sok történetet meséltek a rendkívüli állapot születe zűrzavarról, felfordulásról és ennek következményeiről. Egy művezető az első alkalommal arra a kérdésemre, mi történt a gyárban '56-ban, ennyit mondott: *„Nem volt nálunk nagy csíhi-puhi a gyárban. A munkástanácselnök ott maradt, nem rúgták ki. mentünk be a gyárba, vidékről hozták fel a krumpit, ettük az éjszakai műszakban”*. Egy olyan munkásnő, akit 1956 után kiemelték meósna a többiek közül, először akkor beszélt '56-ról, amikor arról kérdeztem, miért változtatott munkakört. Akkor is nagyon szűkszavúan,

és nem nevezte meg, mi történt a forradalom alatt.

TEZS: - Az, hogy gyártásközi ellenőr volt...

Takács Károlyné: - Igen, az voltam. '56-ban, mikor bementünk az izé miatt. Én akkor is bejártam egy héten egyszer, páran, forgatni az árut, mert vizes áru volt, meg utána, míg nem dolgoztunk. Mert tönkrement volna az áru. Tiszta vizes volt. Megforgattuk. Itt laktunk közel, a híd másik peremén volt jóformán. Gyalog mentünk át, mert akkor még villamosok sem jártak úgy. És akkor megforgattuk az árut.

TEZS: - Volt munkástanács?

Takács Károlyné: - Volt.

TEZS - A brigádból ki volt benne?

Takács Károlyné: - Senki."

Az '56-os események elnevezése és értelmezése körüli bizonytalanságot más visszaemlékező is megfogalmazta. Egy festődei szakmunkás és felesége, aki csoportvezető volt, szinte egymás szavába vágva értelmezték '56-ot. Érdekes, hogy ilyen jellegű beszélgetésekre többnyire akkor került sor, amikor közvetlenül az évforduló után beszélgettem velük, és előtte a visszaemlékezők sokat nézték az '56-ról szóló adásokat. *„Kabát Gyula: -Szocialista beállítottságú ember vagyok. Az '56-ról most azért nem mondok semmit, mert nem az a véleményem, ami a tévében van. Voltak lincselések, akasztások.*

Kabát Gyuláné: - Itt Békás(megyeren) is falhoz állítottak egy embert, mert ávos volt.

Kabát Gyula: - Ma meg a kommandókat állítanák? Azok sokkal kegyetlenebbek, mint az ávosok voltak. Meg aztán jöttek 1956-ban a horthysták is."

Úgy tűnik, hogy ezek a visszaemlékezők teljesen elfogadták a Kádár-korszak ellenforradalmi narratíváit, és tanácsstalanok voltak, hogy a rendszerváltás utáni új, hivatalos múltértelmezésekkel kapcsolatban hogyan foglaljanak állást. Ez a kettősség megfigyelhető egy művezető visszaemlékezéseiben is, aki Kádár Jánossal kapcsolatos emlékeit felelevenítve hozta szóba '56-ot. Úgy érezte, hogy Kádár Jánosról nem helyénvaló csak pozitívan beszélni az '56 utáni megtorlások miatt: *„Kádár Jani bácsi rendes ember volt, csak hát azok a kivégzések ne lettek volna. Miért kellett Nagy Imrénéket Romániába vinni? És a Maléter miért ment ki Tökölre? Én biztos nem mentem volna a helyébe, nem lehetett ott semmi jót várni."*

Az '56-os mindennapokkal kapcsolatos történeteket többnyire nem az első interjú alkalmával mesélték el a visszaemlékezők, hanem már felengedve, sokadik alkalommal. Például: *„'56-ban is nagyon rossz volt. Ott volt a 3 gyerek, akkor is a pincébe szaladtam velük. Kenyeret a hónom alá, zsírt a bődönbe [...] Aztán láttam, amikor a halottak ott fekdtek. Mentem dolgozni, a három gyereket vittem magammal. Mondta az igazgató: hogy mert bejönni? Mert hát be kell jönni. Jönnék az orosok a Bogdáni úton és ha meglássák, hogy valami mozog, már lőnek is. [...] Azt sem tudtam, hogy mit csináljak. Minden nap bementünk, odaálltam a pad mellé, a gyerekeket a padnak a végibe leültettem, és ott ültek. Szegények nem mertek játszani"*

Kifejezetten '56-tal kapcsolatos szenvedéstörténetet két visszaemlékező mesélt el. Egyikük férjét meghurcolták, állásából kirúgták, mivel a Klement Gottwald Villamosági Gyár munkástanácsának tagja volt, másikuk, az egyik interjúalany testvére, sorozott katonaként részt vett a harcokban, majd Budaörsről hazagyalogolt Túrkevére.

Két történet tért többször is vissza az elbeszélőknél, az egyik a disszidálás lehetősége, amit ők elvetettek, ezért ezt „kihagyott lehetőségként” ábrázolták, ennek ellenére szívesen beszélt rőla, talán azért is, hogy nemzeti identitásuk kiemelkedő jelentőségét bizonyítsák. *„A kolléganőmék nagyon ki akartak menni. A férjem nagyon megagitták. És akkor mondta, hogy menjünk. De akkor már ezeket vagy kétszer visszatarták. Azt mondtam a férjemnek, hogy tudod mit, ha akarsz, menjél, én nem megyek. Mert ha elkap a honvágy, én visszajövök. Úgy [...] nem veszünk össze, csak mondta, hogy te nem akarsz jönni. Mondtam nem. Nekem ez megfelel. Mondtam, hogy nehogy azt hidd, hogy ott kolbászból van a kerítés. Nem tudok beszélni. Megtanulni nem olyan könnyű a nyelvet. Aztán végül is belenyugodott. Maradtunk"*

A visszaemlékezők a lakáspiacon nem voltak erős érdekérvényesítő pozícióban, ezért különféle praktikákhoz kellett folyamodniuk ahhoz, hogy lakáshoz jussanak. Azok, akik érintettek voltak (hármán), mindannyian többször, részletesen elmesélték, '56-ban hogyan foglaltak lakást.

Az egyik visszaemlékező, Malvin és családja ma a békásmgyeri lakótelepen él. Legidősebb testvérként ő volt szűkebb családjából a legelső bevándorló Budapestre. Először az Óbudai Hajógyárban vállalt segédmunkát, és munkatársai segítettek neki alberletet találni. Miután férjhez ment egyik munkatársához, eleinte annak szüleivel éltek együtt. Malvin munkahelyet változtatott, a Budapesti Harisnyagyár formázóműhelyében helyezkedett el. Bár férjével lakáskérélmüket 1955 augusztusában tartott esküvőjük után nyomban beadták a tanácshoz, önálló lakást a forradalom alatt foglaltak: *„Akkor hallottuk, hogy lehet lakást foglalni, meg már mindenki foglal lakást. Mentünk após, anyós, sógor, sógoró. Lefoglaltunk egy földszinti lakást, akkor állt már benne a cserépkályha, de a WC még nem volt bent, meg nem volt beüvegezve. Az üveget megcsináltattuk a gyárban, az ajtókat meg már később. Nem volt szénünk, nem volt mivel fűteni. Akkor láttuk, hogy a többiek zsákokban hordanak be valamit. Kérdeztük, mi az, és kiderült, hogy a TÚZÉP telepről, ami ott volt a benzinkútnál, hordták be a szénét. Mentünk mi is. Aztán a közös WC-ben tároltuk a szénét. Nekünk be volt adva a kérelmünk, mégis kellett fizetnünk 600 Ft büntetést. Nagy pénz volt az akkoriban, egy havi fizetés. Át kellett költöznünk egy garzonba, ugyanabban a házban."* Malvinék lakásfoglalása egyenesen következett a szocialista lakáselosztási rendszer logikájából. Látták, hogy környezetükben vannak olyanok, akik már évek óta beadták a kérelmüket, mégsem jutottak önálló lakáshoz. Úgy érezhették, a rendkívüli állapot szülte felfordulás legitím helyzetet teremt arra, hogy ne várják meg a hivatalos kiutalást, hanem maguk gondoskodjanak a családnak lakásról. Elbeszélésében még ma is igazolni akarja, hogy helyesen cselekedtek, amikor elfoglalták a lakást: más is ugyanígy szerzett akkor lakást, és a kérvényük is be volt adva. Talán ma is él benne a forradalom utáni hivatalos eljárás okozta félelem, az, hogy erejüket majdnem meghaladó mértékű pénzbüntetést kellett kifizetniük, és át kellett költözniük a házton belül egy másik, kisebb lakásba. Elbeszélései alapján úgy tűnik, hogy Malvinéknek megérte a hivatali procedúra ellenére is a lakásfoglalás, hiszen a foglalt lakással tudták megalapozni önálló egzisztenciájukat.

A félkész lakások lakhatóvá tételét a beköltözők családi és gyári kapcsolataik felhasználásával oldották meg: közösen szerelték fel a lakás szimbolikus elfoglalását bizonyító lakatot, más interjúalanynál a férj vezette be a lakásba a villanyt, a gázt, de az ablakokat és ajtókat már a gyárban csináltatták meg. Úgy tűnik, hogy számukra közös identitást nyújtott, hogy mindannyian ugyanúgy jutottak hozzá otthonukhoz. Egyesek baráti kapcsolatának alapja nemcsak a közös lakóhely volt, hanem az is, hogy ugyanabban a gyárban, sőt ugyanabban a műhelyben is dolgoztak.

Úgy tűnik, hogy a visszaemlékezők, akik '56-ban nem voltak sem fegyveres harcosok, sem munkástanács-tagok, életút-elbeszéléseiket nem akkori élményeik köré szervezik. Mindannyiuknak van azonban sajátos múltértelmezése '56-ról, melyet erőteljesen befolyásolt a kádári ellenforradalmi propaganda. Ezt az egyöntetű képüket a rendszerváltás utáni múltértelmezések elbizonytalanították, azonban megváltoztatni nem tudták. Egykori brigádvezetőjük hangsúlyozta, hogy „most már másképpen beszélünk róla”, mi történt '56-ban, azonban a fegyveresekre használta mind a felkelők, mind az ellenforradalmárok terminológiát. Lehetséges, hogy a köztörténet szempontjából fontosnak tartott eseményekről azért hallgattak, mert nem akartak arra emlékezni, hogyan rúgták ki a munkástanács-vezetőket a gyárból a forradalom után. Lehet, hogy azért hallgattak, mert az „interjúszituációban” féltek attól, hogy bajuk származhat abból, ha '56-ról beszélnek. Ez a kezdeti bizalmatlanság egyeseknél feloldódott, de ekkor is inkább a mindennapokkal, rendkívüli szituációval, ellátási nehézségekkel kapcsolatos történeteket osztottak meg velem részletesen. A lakásfoglalás volt kivétel ezek közül, amelyet részletesen elmeséltek, mivel ez alapvetően befolyásolta későbbi életútjukat.

Források

Levélváltás Tasnádi János elbocsátása ügyében

a.

A Budapesti Harisnyagyár MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságának levele Tasnádi János elbocsátása ügyében

Budapesti Harisnyagyár

MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága.

Budapest, 1957. V. hó 18.

Kedves Elvtárs!

Szükségesnek találjuk a következő probléma miatt felvenni a kapcsolatot az elvtársakkal.

Vállalatunknál dolgozik Tasnádi Jánosné formázónő, akinek férje mint túlzótló Önöknél teljesített szolgálatot.

Fent nevezett szaktársnő az egész üzemben elmesélte azt, hogy a férjét letartóztatták ill[etve] fegyelmi után a munkahelyéről eltávolították. Természetesen úgy meséli el, hogy ez igazságtalan volt, és a dolgozók azért nagyon fel vannak haborodva. Ismerik az elvtársak még a hangulatot a dolgozók között, hajlamosak arra, hogy akit letartóztatnak azok „ártatlanok”, - ennek a hangulatnak a további folytatását mi le akarjuk szerelni. De ott a hiba, nem tudjuk, hogy tulajdonképpen mi állt fent ebben a kérdésben ill. milyen okok, indokok alapján lett Tasnádi János eltávolítva az üzemből.

Erre szeretnénk alapos, konkrét választ kapni, hogy ennek alapján mi tudatosítanánk a dolgozókkal. Mi tudjuk, helyesebben gondoljuk, hogy nem ok nélkül lett fent nevezett a vállalatól elbocsátva, de ez egymagában nem elég, mert nem tudjuk felvenni a harcot a hangulat ellen. Ezért kérjük az I.B.-t amennyiben ezt helyesnek találják, s nem hiszem, hogy ennek valami akadálya lenne, szíveskedjenek minket rövid időn belül levélben felkeresni s ismertetni Tasnádi eltávolításának okát.

Maradunk elvtársi üdvözléssel:

MSZMP Intézőbizottság elnöke [név nélkül]

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. III. kerületi pártbizottság. Levelezés. Eredeti tisztázat.

A Klement Gottwald Villamossági Gyár válasza

KLEMENT GOTTWALD VILLAMOSSÁGI GYÁR

Budapest II. Lövőház utca 39.
Budapesti Harisnyagyár
Budapest

Budapest, 1957. június 7.

Budapesti Harisnyagyár

Érkezett: 1957. jún. 10.

Kiadva : Szántó

... [így az eredetiben]

Tárgy:

Hozzánk küldött levelükre válaszolva Tasnádi Jánosné ügyében az alábbiakat közöljük. Tasnádi Jánosné, mint tűzoltó három évig teljesített szolgálatot üzemünkben. Az ellenforradalom alatt aktívan részt vett a munkástanács munkájában, minden párt és rendszer ellenes hangoskodó ellenforradalmi elemet támogatót. Az ellenforradalmárokat kiszolgáló, utána a Széna téren fegyverrel elesett ellenforradalmárokat nemzeti hősöknek nevezte, és hazaszállításukról gondoskodott. Tudomásunk szerint letartóztatva nem volt. Levélváltását és a tűzoltóságtól való elbocsátását az Állami Tűzoltóság Parancsnoksága végezte. Viselt dolgaiért az elbocsátást mi is helyesnek tartjuk.

Klement Gottwald Villamossági Gyár

Személyzeti osztály

Tóth István

I.B. tag

BFL BB 8. fond XXXV. III. kerületi pártbizottság. Levelezés. Eredeti tisztázat.

b.

Interjú Tasnádi Jánosnéval

„Amikor jött a forradalom, akkor engem a férjem hazavitetett három gyerekekkel, mert '56-ban született a harmadik. Nagyon picike volt, szoptatni jártam be a Sport kórházba, mert bekerült a kórházba. Bejártam szoptatni és akkor [...] nem mindennap mehettem be, mert nem lehetett a lövöldözések miatt bemenni. A férjem elintézte a szovjet parancsnokságon, meg a magyaron, hogy adtak nekem egy igazolványt, hogy a gyári kocsival hazavisznek Tiszaszentimrére. Levittek anyukámékhoz. A férjem itt maradt, mert neki nem lehetett kijönni sem a gyárból. Utána telefonálgatott ő minden nap haza, hogy jól van, mert akkor idegesek voltunk. De 3 hét múlva nem kaptam hírt. Több, mint két hétig. Akkor följöttek kocsin. Ami az utamba esett. Ott hagytam a három gyereket anyukáméknak. Följöttek Budapestre, hogy a férjem megkeressem a Klement Gottwald Gyárban. Vagy kidisszidált, vagy pedig agyonlőtték. Ő 3 holttestet vitetett haza Győrbe a Klement Gottwald Gyárból, akik élelmet hoztak az embereknek nagy kocsival és mind a három ember ott maradt. A férjem elintézte azt is a szovjet parancsnokságon meg a magyarnál, hogy hazavihesse Győrbe. Hazaszállította a halottakat Győrbe. A forradalom után leszerelték a férjemet. Pedig bent volt mindig szolgálatban. Az volt a baj, hogy bent volt mindig, szorgalmas volt. Akkor még a rádióban, meg akkor kezdődött a tv, a tv-ben is beszélt. Erre leszerelték. Már akkor hazajöttünk, a gyerekeket is hazahoztuk, egyszerre megjelent négy katona este. Egyedül a szobában voltam 3 gyerekekkel, már aludtak. Köszönnek, helyetl kínáltam. Bevitték a férjemet akkor éjszaka. Akkor pogácsát sütöttem pont. Neki mondták, hogy parancsoljon, vegyen. Én meg csodálkoztam, hogy ők mondják neki. Persze, mert akkor már ők szemetek voltak.

- *A férje benn volt a munkástanácsban?*

- Nem. Valami levelet kerestek, meg azért csinálták, hogy ne léptessék elő. Utána kijött az, hogy a tisztje volt az, aki őt följelentette. Hogy állítólag ő fegyvert hordott az oldalán akkor, amikor ő soha nem is viselt fegyvert. Nem is tudta, hogy kell használni. Mindig tűzoltó volt, mindig. Amikor rendőr volt is, csak gyerekkorában volt rendőr, ilyen kihordó. Mindenfelét kitorukáltak a szekrényünkből. Akkor még szalmazsák volt a divat. A kisgyerekeim ott feküdtek az ágyon, aludtak, mind a három. Mondtam, hogy kiviegyem az ágyból őket. Hát egyet vettem ki, azt a zsákot fölemeltek, nem találtak semmit. Amerikából kerestek, hogy Amerikával levelezünk és azt a levelet keresték. Nem volt senki ismerősünk Amerikában. Mondtam, hogy most pakoltunk át egy hete ebbe a lakásba, és van itt pince is. De még a pincekulcs nincs nálam, a lakóknál van, mert azoktól kapjuk meg. De ha kell, átszólak a lakónak. Este 11 óra volt. Azt mondták, hogy nem kell, meg nem is ösmerem a pincét, akkor nem kell. Na, elvisszük a férjét. Mondták a férjemnek, hogy na, most már készüljön föl. Én sírtam nagyon. És akkor, hogy vegyen a pogácsából. Egyen, hogyha kell. Persze, hogy nem esett neki jól. Mondta a férjem, hogy engedjék meg, 100 Ft van nála, azt ideadja nekem, hogy a gyerekeknek legyen kaja. Azt megengedték, hogy ideadja, és akkor bevitték. Vítették kocsiban, akkor szeretett volna rágyújtani, és mondta, hogy rágyújtana. Mondták, hogy csak akkor, ha nem kiabál a Dudásnak, az volt a vezére az ellenforradalomnak. Állítólag most is az volt a tévében, azt a nevet azóta ismerem csak. Meg az embert honnan ösmerte volna, és azt mondták neki, hogy csak nem kiabál a Dudásnak. Azt sem tudta, hogy ki az, meg hogy egyáltalán a Dudás. Bevitték, egész éjszaka verték. Ledobták a pincébe. 12 után szóltak neki, hogy jöjjön föl. De rögtön. Se öltözni, semmi. Kivették a nadrágszíját, a csizmájáról a vasat leszedték, a gatyájából a madzagot kihúzták. Úgy jött haza másnap reggel. Én nagyon sírva mentem be a gyárba. Mindig ott voltam 3/4 6-kor. Mentem be és mondták már a portán, hogy Tasnádiné, telefonált férje, hogy jön haza, majd idejön a gyárhoz. Én nem hittem el, csak mondták, hogy miért sírok, mondtam, hogy akkor hiszem csak, ha idejön. Majd olyan 7 óra után telefonált föl a műhelybe valaki, és a férjem volt, hogy jön a gyárba. Mondtam, hogy csak akkor hiszem el, ha látlak. Azt mondja, 8 órakor már ott leszek a gyárban. Akkor kiengedték másnap. Na, de jól megverték. A fülét verték. Akkor alá akarták írtni vele, hogy mit csinált, hogy ő lövöldözött a gyárban meg mit tudom én, és azt mondta, hogyha felakasztnak itt rögtön, akkor sem csináltam, nem voltam bűnös. Úgy vallatták, hogy jobbról-balról ütötték a fülét, meg a hátába bele a gumibotokat. Nem találtak semmit, nem is volt semmi nálunk Csak azért, hogy ő szolgálatban volt, három gyereket nevelt, azért vitték el?

- *Mikor történt ez?*

- 1957 január-februárban. 4 hónapra rá. Mondta, hogy ő nem bűnös. Ő csak hazavitte azt a három civilt, akik meghaltak, akik élelemmel látták el a vállalatot, a gyárat. Ő nem bűnös, mutatta a papírt, hogy hazavitte az embereket. Dupla koporsóban vitte haza. Még levelet is írt a felesége. Egy fél év után még irkált a felesége, mert annak is családja volt, és köszönte, hogy hazavitte. Nagyon nehezen vitték haza őket, mert minden sarkon igazoltatták. Nem tudtak másba belekötni. Kolleganőmnek a férjét elvitték, aztán sose került elő. Nem tűzoltó volt. Aztán a jóisten tudja, hogy miért vagy hogy. Mert ha az emberre ráfogtak valamit [...] A férjem akkor kapta a májzsugorodást az idegességtől. Mert amikor bekerült a kórházba, megmondták, hogy nagy stressz érte őtet.

- *Azután, hogy kiengedték, többször nem vitték vissza?*

- Nem. Csak tűzoltó őrmester maradt. Mielőtt meghalt, '90-ben kaptunk egy értesítést a minisztériumból, és ki is jött a minisztériumból egy férfi, az MDF kormány volt akkor, akkor kapott a nyugdíjához 2200 Ft kiegészítést és akkor megkapta a tűzoltó zászlós fokozatot. Amikor a születésnapja volt. '95 júniusban halt meg, előtte januárban kapott egy üdvözlőlapot, hogy jó egészséget kívánnak neki, hogy a betegségből felgyógyuljon. Születésnapjára is küldtek, akkor kapott 20 ezer Ft-ot. Most, mikor meghalt, a tűzoltóságtól is kijötték a búcsúztatásra. Rendesek voltak, és kaptunk 25 ezer Ft-ot a temetéshez."

Készítette: Tóth Eszter Zsófia. 1999. november 3.

a.

Lévai János fegyelmi ügye

Jegyzőkönyv

Felvételett 1958. XI. 4-én a Budapesti Harisnyagyár MSZMP irodáján

Jelen vannak: Breitner Sándor, Kiss Aranka, Karkulík Viktoria, Seres Márton, Pinke Györgyné

Tárgy: Lévai elvtárs ellen érkezett jelentés /minisztériumból/ megvitatása.

Kiss elvtársnő: Felolvassa a jelentést az elvtársak részére, hogy tájékozódva legyenek.

Seres elvtárs Beszélni kell R. elvtárral, mi volt az oka, hogy utolsó pillanatban lemondták a javaslatot.

Kiss Aranka: /Lévai elvtársához kérdésül:/ Ellenforradalom alatt helytelen nézetei voltak, rémhíreknek felült, illetve terjesztette pl.: „Kádár emberei gyilkolják a becsületes magyar embereket”. Hogy látja ezeket? Hogy értékeli? Voltak-e ilyen megnyilvánulásai?

Lévai elvtárs: Annak idején, még amikor a tagfelvételemet kértem, bejelentettem, hogy tagja voltam a Forradalmi Bizottságnak, mint póttag. A dátumra nem emlékszem pontosan, mikor volt a tüntetés, de arra emlékszem, hogy lövöldöztek, mert jó magam is besoroztam egy házba. Bátyám is karhatalmista volt abban az időben, és az volt a nézetem, hogy senki nem tudja, mit, miért csinál, még a karhatalmisták sem, az egyik pl. „menjetez haza és maradjatok csendben” szölt a tömeghez, a másik pedig „Kutyák mit kerestek itt” zavarta a tömeget haza.

Ezek után bementem a Minisztériumba. Feldúlt lelkiállapotban meséltem el a miniszter asszonynak, aki azt mondta, nyugodjak meg, aludjak rá egyet-kettőt. Nem tettem azonban olyan kijelentést, hogy Kádár emberei gyilkolják a magyar népet, erre nem is emlékezem. Idő távlatából most már látom, hogy ez helyes volt. Nem vethettem fel már csak azért sem, mert magam sem láttam tisztán. Bátyámmal sokat beszélgettünk annak idején, vitáztunk, ő hivatásos maradt, most már látom, hogy helyesen cselekedett, igaza volt.

- Hogyan értékeli Mátrai munkáját?

- Még a DISZ-ből ismerem, mint DISZ vezetőségi tagot, jól tud beszélni, igyekezett mindenkit a maga oldalára állítani, ő is a Forradalmi Bizottság tagja volt. Nem érintkeztem vele az ellenforradalom alatt, mert nemzetőrnek ment el. X. 24-én mentem be a Minisztériumba, vele azonban nem találkoztam. November elején találkoztam vele a folyosón, de idő nem volt vele beszélgetni.

Seres elvtárs: Milyen kijelentései voltak a bátyjával kapcsolatban?

Lévai elvtárs: Nem láttam tisztán, még a két napos sztrájk alatt sem. Kijelentést nem tettem, hogy sajnálom a bátyám, mivel ő felesküdött Kádár elvtárséknak.

Béres elvtárs: Pécsi ostrom ideje hogy nézett ki? Milyen kijelentései voltak?

Lévai elvtárs: Nem emlékszem rá, a mozzanatokra inkább emlékszem, de a beszédekre nem.

Kiss elvtársnő: Milyen szerepet töltött be a Forradalmi Bizottságba?

Lévai elvtárs: Vidafalvi felkért, hogy úgy is közel lakom, családom nincs, vállaljam az ügyeletet. Vállaltam. Átjött a Minisztériumba négy-öt civil, ezek mellé lettem beosztva, nekik fegyverük volt, nekünk nem. Ezek ávósok voltak, négy-öt napig maradtak. Október 26-28-án mentek el ezek az ávósok N[agy] elvtársnő utasítására, az egyik berúgott és azt mondta: Úgyis mindegy neki, most ki megy az utcára, agyonlövök. Fegyvereket pedig letettük a pincébe, Vidafalvi parancsára. Ezzel a fegyverüggyel kapcsolatban 1957. február vagy márciusban idézésem is volt a rendőrségre, mivel hiányzott egy fegyver, amikor leadtuk a Bem lakotanya által mondott főtéri Bíróságon, ide Ráskai elvtársal mentem együtt és egy tolmáccsal.

Pinkéné: Áprilisban kérte a pártba való felvételét, mikor felkérték, mondjon magáról önéletrajzot, ezt mért nem mesélte el, hogy tudta eltitkolni a párt elől két évig?

Lévai elvtárs: Ő csak arra szorítkozott, hogy elmondja, amit kérdeztek, a taggyűlés megelegetett azzal, hogy azt mondta, hogy a Forradalmi Bizottság tagja volt, de nem kérdezték meg, hogy mint ilyen, mit csinált.

Seres elvtárs: Mi az aminek esetleg hangot adott, hogy nem tartja helyesnek?

Lévai elvtárs: nem emlékszem, hogy különösebben valamilyen helytelen kijelentést tettem, sodródtam a nagyokkal, az osztályvezetőkkel, miniszterhelyettesekkel.

Seres elvtárs: Nem-e volt [!] valami ellenforradalmi jelszó, amit hangoztatott, éppen azért, mert a nagyoktól halotta?

Karkulik elvtársnő: Kinek beszélt arról, hogy Péccsett mi van?

Lévai elvtárs: Nem tudok róla, hogy ezzel kapcsolatban beszéltem volna valakivel, csak a Marx [Nyugati] téri tüntetésen tapasztaltakat meséltem el a [pop up title="miniszter asszonynak." format="Default click" activate="click" close text=","1956. december 6-án a kormány a főváros több pontján, a Baross téren, a Kálvin téren, a Nyugati pályaudvarnál, a Móricz Zsigmond körtéren kommunista gyűléseket szervezett. A Magyar Ifjúság útján (ma Andrassy út) és a Nagykörúton felvonulásra („vörös zászlós tüntetés”) kerül sor, ahol a kormányt és az MSZMP-t éltetik. A demonstráció résztvevői és a gyárból hazafele tartó munkások összetűznek a Lenin körút Wesselényi és Dob utca közötti szakaszán. A tüntetőket dobáló tömeget a karhatalom és az őket kísérő szovjet páncélaúto riasztólövéssekkel oszlatja szét, egy férfi megsebesül [...] A Nyugati pályaudvarnál a karhatalom az ellentüntetők közé lő, hatan meghalnak, egy ember megsebesül. 1956 kézikönyve. 1956-os Intézet, Bp., 1996. főszerk. HEGEDŰS B. András. 1. ásd Kronológia 270. "]

Kiss elvtársnő: Megjegyzni, hogy a minisztériumban beszélni kell Ráskai elvtársal, Bárány elvtársal mit tudnak Lévai elvtársról, mért léptek vissza az utolsó pillanatban a javaslatuktól. Azon kívül javasolja, hogy a minisztérium párt alapszervezetéhez el kell menni, kivizsgálni ezt az ügyet.

k. m. f.

Karkulik Viktória, Breitner Sándor, Seres Márton, Kiss Aranka, Pinke Györgyné

[...]

4-ik napirendi pont: Lévai János fegyelmi ügye.

Breitner elvtárs Lévai János pártfegyelmi ügyével kapcsolatban az alábbi határozatot terjeszti a taggyűlés elé:

A pártszervezet fegyelmi bizottsága kivizsgálta és megtárgyalta a Könyvüipari Minisztérium pártszervezetétől kapott bejelentés alapján Lévai János fegyelmi ügyét.

A fegyelmi bizottság megállapította Lévai János az 1956-os októberi ellenforradalom idején és az ellenforradalom leverése után maga is terjesztette az ellenforradalmi rémhíreket, amelyek aláásni igyekeztek a párt és a kormány iránti bizalmat. A miniszter elvtárs előszobájában többen voltak jelen, amikor Szabó Gyula minisztériumi dolgozó előadta, hogy Péccsett ostromállapot van, a város körül van zárva és folyik a harc a szovjet és a magyar csapatok között. Telefon összeköttetés nincs. Mikor N[agy] elvtársnő kijött a szobából, elhallgattak, és ekkor megkérdezte, hogy mi a probléma. Ekkor Lévai előadta a fentieket, meglehetősen felháborodott hangon. Ekkor N[agy] elvtársnő Lévaiával felhívatta közvetlen telefonon Péccset, és előttük beszélt a rendőrség vezetőjével, amiből nyilvánvalóvá vált a rémhír alaptalansága.

Egy másik alkalommal, december 6-án részt vett a párt által szervezett tüntetésen, amely után lélekszakadva kereste fel Lévai a miniszter elvtársnő titkárságát és N[agy] elvtársnővel kívánt beszélni. Kezeit tördölve adta elő, hogy becsületes magyar embereket lőnek agyon a Kádár emberei „ez ellen valamit tenni kell” - mondotta. Lévai elvtárs fenti cselekedetével abban az időben segítette és támogatta, sőt maga is terjesztője volt az ellenforradalmi rémhíreknek. Ezzel nehezítette az ottani pártszervezet amúgy is nehéz munkáját. A fent említett súlyos kijelentései miatt javasoljuk a taggyűlésnek, hogy Lévai elvtársat szigorú megrovásba[n] részesítse. A fegyelmi bizottság azért javasol ilyen enyhe büntetést, mert mérlegelte, hogy abban az időben pártönkívüli volt, politikailag képzetlen és ez által könnyen befolyásolható. Enyhítő körülménynek vettük azt is, hogy a vállalatunknál eltöltött két év alatt gazdasági munkáját jól végezte, a pártmunkából is mint KISZ csúcsvezetőségi tag kivette a részét.

A jövőben elvárjuk Lévai elvtársától, hogy politikailag rendszeresen képezze magát, hogy ezáltal elvileg szilárdabb legyen, és a pártmunkából a jövőben az eddigieknél áldozatkészebben és képességeihez mérten jobban vegye ki a részét, hogy ezen keresztül is bizonyítsa be a párthoz való hűségét.

Budapest, 1958. XII. 15.

[...]

Breitner elvtárs vitát nyit a fegyelmi bizottság határozata felett.

Mészáros A: Lévai elvtárs saját szavaival mondja el ezt a vádat. Mi készítette ezen kijelentésekre, hogyan került sor ilyen súlyos kijelentésre. A vád súlyos, fiatal, nem is merete a Horthy éra életét. Egy idős elvtársnál kizárás javasolna, de egy fiatal elvtársról van szó, akinél úgy látja, azon időben, mint egy pártönkívüli nem láthatta tisztán a helyzetet.

Lévai János: Két konkrétum van a bejelentésben, a telefonbeszélgetés és a Nyugatinál lévő tüntetés. Kapu alá szorult, pánik kitörését látta. Bátyám HM-ben tiszt, bent maradt a karhatalomban. A Nyugatinál látott események nagyon felindítottak. Fiatal pártönkívüli voltam, nem láttam a helyzetet tisztán, a Minisztériumtól kértem felvilágosítást. 23-a után jelentkeztem munkahelyemen - munkát kértem és kaptam is. Minden esetben a miniszter elvtársnő utasítását hajtottam végre, valamint a munkatársaim is, akik még jelenleg is a minisztériumban vannak. Csak ezt tudom elmondani.

Netter: Végleges döntés-e, miért két év után tárgyaljuk. Mindezt felindult lelkiállapotának tudja be. Szembesítés megtörtént-e az ügy kitérgyalásánál.

Rácz: Párt fegyelmi bizottsága megtárgyalta. Építő bírálatot segítsük további munkáját. Két munkahely közötti magaviseletét megtárgyalták. Figyelembe vették az itteni gazdasági és politikai munkáját KISZ-be való bekapcsolódását. Felsőbb szerv felé lesz küldve, de szükségesnek látja a vezetőség a tagság véleményezését is.

Mátyás Zoltánné: Ezen idő alatt nem volt tag, csak itt kérte pártba való felvételét.?

Kiss Aranka: Határozat mondja ki, mindazon személyek felülvizsgálását meg kell tenni, akik a Minisztériumból kerültek ki. Beszéltünk Lévai elvtársal, de ő csak a Marx téri esetre emlékszik, a telefonbeszélgetésre nem. Beszéltem Bárány elvtársal, aki a tagfelvételénél egyik ajánlója volt, de azon napon gazdasági elfoglaltsága miatt nem tudott ki jönni. Bárány elvtárs elmondta, hogy Lévai elvtárs a Marx téri problémát nem látta világosan, de ő megmagyarázta neki.

Figyelembe vettük fiatalkorát, pártönkívülségét, ennek alapján adtuk a „szigorú megrovást”. Hiba volt részéről, hogy ingadozásait nem mondta el, a tagfelvételnél azért, mert nem volt őszinte, kapta ezt a pártbüntetést és súlyos határozatot.

Breitner: Hiányolom, hogy mindezeket nem mondta el akkor Lévai elvtárs. Hiba volt részéről. A továbbiakban van módja arra, hogy jó munkájával tudja bebizonyítani a párthoz való tartozását, ez a pártbüntetés próbakö lesz.

Rácz: Ott nem volt, és itt párttag lett. Bárány főmérnök és Ráskai elvtársak, akik ezen idő alatt közvetlen főnökei voltak, őket kérte ajánlóinak. Nem elítélendő az, hogy kérte a pártba való felvételét. Ha gondolt volna arra, hogy neki van valami problémája, nyilván nem őket kérte volna ajánlójának.

./

A hozott határozat tanulság lesz Lévai elvtárs részére.

Mészáros: Én magam is ott voltam a Marx téri eseményeknél. Két karhatalmista jött, akit a tömeg elfogott, és ütni kezdett. Ebben a helyzetben nem lehetett látni, ki a barát - ki az ellenség. Úgy látom, Lévai elvtárs is ezt láthatta, ami őt lelkiileg úgy felindította, hiszen testvérbátyja is karhatalmista volt. Véleményem az, hogy a III. ker. Pártbizottság meg fogja még ezt tárgyalni, kéri, hogy a KISZ-ben még odaadóbban vegye ki a munkából részét, gazdasági munkáját továbbra is szorgalmasan végezze, és elméletileg még tovább képezze magát.

Mátyásné: Ha ezek megtörténtek, és belátta, hogy tévedett és érzi, hogy köztünk a helye, a további munkája fogja ezt bebizonyítani. Mentségére legyen, hogy idősebb elvtársak is megtévedtek. Ő meg pártönkivüli volt.

Dubecz: Milyen volt a magatartása 1956 előtt?

Rác: Bízunk a határozat további eredményében, melyen keresztül Lévai elvtárs be fogja bizonyítani hovatartozását.

A fegyelmi bizottság határozatát szavazás alapján a tagság elfogadta.

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. c. Budapesti Harisnyagyár iratai 1958. Eredeti tisztázat.

Magyar Szocialista Munkáspárt
III. Kerületi Bizottsága
III., Miklós utca 32.
Telefon: 162-000

959. II. 24./23.

Budapest, 1959. február 19.

Budapesti Harisnyagyár
Kiss Aranka elvtársnőnek,
Budapest

Kedves Kiss elvtársnő!

Értesítjük, hogy Lévai János fegyelmi ügyében hozott határozatot, a *szigorú megrovás pártbüntetését*, a kerületi Párt Végrehajtó Bizottság 1959. február 12-én *jóváhagyta*.

Nem volt őszinte a párthoz, mert az ellenforradalom alatti és utáni tévedéseit és ingadozásait a pártba való felvételénél nem mondta el. Figyelembe lett véve, hogy abban az időben, mint pártönkivüli, politikailag képzetlen és ezáltal könnyen befolyásolható volt. Az eseményeket nem látta tisztán. Továbbá figyelembe lett véve, hogy azóta a vállalatnál a gazdasági munkáját jól végzi el. A pártmunkából és mint KISZ vezetőségi tag kiveszi részét. Azóta igyekszik tévedéseit jóvátenni.

Kérjük ezt a taggyűlésen közölni.

Egyben közöljük az elvtársal, amennyiben a határozattal nem ért egyet, joga van a kerületi Pártbizottsághoz fellebbezni.

Elvtársi üdvözlettel:
MSZMP III. kerületi Bizottsága
Mészáros Ernő

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. c. Budapesti Harisnyagyár iratai 1959. Eredeti tisztázat.

b.

Lévai János munkásőr felvételi javaslatának megvitatása

VI [napirendi pont]

KIVONAT A BUDAPESTI HARISNYAGYÁR V-ös pártalapszerveinek 1960. március 22-én megtartott taggyűlési jegyzőkönyvéből. Alapszerv taglétszáma: 29 fő, jelen volt: 21 fő. Igazoltan távol: 8 fő.

2. Napirendi pont: Munkásőr felvételi javaslat.

Az alapszerv vezetősége az alábbiak alapján javasolja Lévai János elvtársat a Munkásőrségbe: Lévai János, Budapesten, 1934. július 13-án született. Alkalmazotti családból származik, édesapja vendéglátóipar üzletvezetője. Iskolai végzettsége textilipari technikum, Nős, felesége MSZMP és KISZ tag.

Iskolai tanulmányait 1953-ban fejezte be, azóta mint technikus dolgozik. 1957. január 1. óta dolgozik vállalatunknál, mint energetikus. Gazdasági munkáját szorgalmasan, jól végzi, pártmunkába aktívan bekapcsolódott. Az üzemi KISZ Bizottság vezetőségi tagja. A reá bízott feladatokat lelkiismeretesen jól oldja meg. 1957. május óta MSZMP tag. A vállalatunknál eltöltött idő alatt munkája és magatartása ellen semmiféle kifogás nem merült fel, becsületes jó elvtársnak ismertük meg. A tagság Lévai János elvtárs munkásőrségbe való felvételi kérelmét egyhangúlag elfogadta.

k. m. f.

Budapesti Harisnyagyár
MSZMP szervezete

1960. III. 26./43.

Javaslat

Lévai János: 1934-ben Budapesten született, alkalmazotti családból származik, édesapja vendéglátóiparban dolgozik üzletvezető. Iskolai végzettsége textiltechnikum.

1957 januárjától dolgozik vállalatunknál, mint energetikus, gazdasági munkáját szorgalmasan, jól látja el, a rábízott feladatokat jól oldja meg. Irányító, szervező képessége mindjobban fejlődik. Lelekiismeretes munkaerő. 1957. májusától párttag, azóta is aktívan dolgozik a KISZ szervezetben, jelenleg KISZ csúcsbizottság szervező titkára. Az utóbbi hónapokban pártmunkájában is mind aktívabb, önállóbb, mind közelebb került a fiatalokhoz, azokat neveli, oktatja.

1958 őszén a Könyvnyomtatásügyi Minisztérium pártbizottságától egy feljegyzést kaptunk, hogy nevezett elvtárs az ellenforradalom alatt felült a rémhíreknek és a felmerült problémáit N[agy]né miniszter elvtársnővel személyesen tisztázta. Ezt a kérdést mi megvizsgáltuk, és pártbüntetésben részesítettük azért, mert a taggyűlés előtt nem mondta el az akkori viselkedését. Ezen idő óta azonban öntudat, áldozatkészség, pártűség szempontjából sokat fejlődött Lévai elvtárs és a csúcsbizottság már foglalkozott azon gondolattal, hogy idővel töröljük pártbüntetését. Ebben azonban jelenleg még nem történt döntés.

Politikailag állandóan képi magát, KISZ szemináriumot vezet.

Egyéni magatartásában is sokat fejlődött bár még tapasztalható nála némi fölüenykedés, de erre is felhívtuk a figyelmét.

Javasoljuk az elvtársat munkásőrnékk az alapszerv döntése alapján.

Budapest, 1960. március 25.

/Kiss Aranka/
Párttitkár

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. c. Budapesti Harisnyagyár iratai. 1960. Eredeti tisztázat.

A Budapesti Harisnyagyár MSZMP szervezetének levele dr. Deák László '56-os magatartásáról

Budapesti Harisnyagyár
MSZMP Szervezete

Budapest, 1957. VIII. 8.

Kedves Elvtársak!

Szükségesnek találjuk az elvtársakat levélben értesíteni arról, hogy vállalatunknál dolgozott dr. Deák László, aki tudomásunk szerint az MTK Sportegyesület röplabda csapatának edzője.

Deák László vállalatunknál mint statisztikus dolgozott az ellenforradalom idején Munkástanács elnöke volt. Az ellenforradalom idején és az azt követő időszakban több helytelen kijelentései és intézkedései [!] voltak. Így pl. többek között a végleges Munkástanács választásakor kijelentette, hogy „forradalom volt, néma feladással [!] kell adózni „hősöknek”. Az Irószövetség levelét felolvasta, mely a sztrájk további fenntartásáról szólt. Minden eszközzel odahatott, hogy üzemen belül a munka beindulását megakadályozza. A kerületi Munkástanáccsal állandóan kapcsolatban állt, az ő utasításait mindenkor végrehajtotta. Annak dacára, hogy az üzem dolgozói nap mint nap bejártak az üzembe, és szerettek volna dolgozni, ezt ő mindenkor megakadályozta. Az ő irányítása mellett véghezvitték, hogy a vállalat

igazgatóját, PB titkárát, szervezőtitkárát a vállalatól eltávolítsák.

Gyulai telephelyünkön szintén helytelen kijelentései voltak. Így többek között kijelentette, hogy „nem ismeri el a Kádár kormányt, a lehető legocsmányabb módon beszélt az ÁVH-ról, Szovjet Hadsereg beavatkozásáról. Vértünetet rendeztek Budapesten, melynek első áldozata egy kislány volt, akit egész Budapest siratott.

Esztelen lövöldözés, utcások lerombolása, és szerinte egy igazságos forradalom volt, melynek célja az volt, hogy megszabaduljunk az orosz elnyomástól.

Hangsúlyozta, hogy magyarok vagyunk, és vegyük kézbe az irányítást. Ne engedjük meg a pártszervezést, vagy ha muszáj akkor is úgy, hogy mindenféle párt legyen. Minden beszéde egy-egy lázítás volt az üzemi munkástanács részére.

Megjegyezni kívánjuk még, hogy apját Horthy „vitézzé” avatta. Vállalatunknál eltöltött idő alatt, kétszínű, ravasz embernek ismertük meg, aki sok esetben a háttérből irányította a félrevezetett, egyszerű dolgozókat.

Fentieket azért kívántuk az elvtársak tudomására hozni, mert nem tartjuk helyesnek, hogy ifjúságunknak ilyen egyén legyen a nevelője.

Eltvársi üdvözléssel:

Seres Márton
tömegszerv. fel.

Kiss Aranka
párttitkár

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. c. Budapesti Harisnyagyár iratai 1957. Eredeti tisztázat.

Jelentés a III. kerületi Pártbizottságnak a forradalomban részt vett dolgozókról

Az 1956-os ellenforradalomban részt vettek:

Deák László munkástanács elnöke volt. Végleges munkástanács-választáson kijelentette, forradalom volt, és néma felállással kellett adózni a hősöknek. Felolvasta az Irók Szövetségének azt a levelét, melyben tovább fenntartjuk a sztrájkot. Nem engedte meg a munkát, kijelentette, választás után még nem dolgozunk alkalmazkodva a kerületi munkástanács álláspontjához. Budapesti Munkástanács levele /mikrofonon felolvasás/ sztrájk jog fenntartása mellett követelés fenntartása, és ha nem lesz teljesítve, újbóli sztrájk beindítása. Ameddig lehetett, sztrájkolt, kerületi munkástanács ellen véleménye nem volt, mindent helyeselt. Nem adott semmilyen lehetőséget, hogy beindítsuk a munkát, annak ellenére, hogy a dolgozók majdnem minden nap bent voltak, mert dolgozni akartak. Novemberben, mikor beindítottuk a munkát, a goldbergeri dolgozókat beengedték az üzembe és hallgattak rájuk, hogy hagyják abba a munkát. Ő beleegyezett, nem tett ellene semmit.

December: két napos sztrájk: Első nap nem jött be korán, elment megnézni, mit csinálnak a nagyüzemek. A második nap, mikor a statárium életbelépett, már nyíltan nem mertek sztrájkot hirdetni! Részleges munka indult el, mert akkor sem volt elég szervezett a munka beindítására az irányítás. Gyulai útja szovjetellenes volt. Szidta a Kádár kormányt!

Véghezvitték, hogy Bíróné le legyen váltva és Czecezinét, Siklósinét eltávolították.

Rafác József: Nagyhangú volt, személyzeti osztály anyagát szétosztották. Katonai anyagot eltűntették, szovjetellenes volt! „Azt mondta, nem kellett volna Szovjetunióknak segíteni, hisz Csillaghegyen sem volt semmi különösebb, mint berúgott egy-két magyar, és megverték egy pár kommunistát. Reggelre kijózanodtak volna, és minden ment volna tovább. Mint volt párttag, nem a párt mellé, hanem ellene állt ki! Magatartásában karrierista! Csoportvezetőségről leváltani, - generálóznak tenni!

Rác Sándor. mint P[ár]t V[égrehajtó]B[izottság] tag elsőnek tagadta meg a pártot! Személyzeti osztály anyagát széjjelosztotta. Katonai anyagot elégették. **Czeceziné és Siklósiné:** Bíróné eltávolításában tevőlegesen részt vettek ill. úgy vitték az agitációt egyeseken keresztül, hogy leváltás ill. eltávolítsák őket. Általában a sztrájk mellett volt, mint igazgatói tanács tagja, nem tett az ellen, hogy a sztrájkot befejezni. Munkástanácsülésről a szakszervezeti funkcionáriusnak azt mondta, „hogy minek van a tanácsülésen, menjen ki.”

Karrierista, semmilyen funkciót nem tölthet be, sem gazdasági, sem politikai vonalon. **Czeceziné és Siklósiné Bíróné leváltásában részt vett.**

Nagy Péter: A kerületi munkástanáccsal tartotta a kapcsolatot. A sztrájk mellett volt, még a két napos decemberi sztrájk alkalmával is, mert azt mondta, hogy „mindenki magyar becsületére bízuk, hogy dolgozók, avagy nem”. Nem, mert a munka ellen állást foglalni, mert a statáriumot kihirdették. A párt megalakulása ellen volt. /Szántó előtt mondta az irodafolyosón./

Czecezinét egyszerűen kiutasította az üzemből Bírónéval együtt. Szovjetellenes volt, szidta az oroszokat, hogy szétrombolták a hazánkat. **Szaktmányba beállítani!**

Novákné. A kerületi munkástanácsba a Nagy Péterrel együtt jártak be. Minden utasításról beszámoltak, és ennek alapján nem állt ki, mint munkástanács tag a munka mellett. A Bíróné leváltását a kötődésben szorgalmazta ill. gyűjtötte az aláírást, és akik nem voltak hajlandó erre, /Kaiserné - Bődörné/ megfenyegette őket, hogy megjegyzi ezt magának. A környezete nem mer a pártba belépni, mert agitációt folytat ellen.

Kovács Jánosné. Az ellenforradalom idején a legnagyobb hangúak közül való. Megfenyegetett egyes kommunistákat /Kelemenné - Pomáziné/, ha bejönnek dolgozni, elveri őket.

Szovjetellenes volt. „Minek vannak itt az oroszok, hogy csak rajtunk élőködjének mint eddig.” Azután kijelentette, hogy: „a pártba csak kényszerből lépett be, mert féltette a kenyerét, és hogy ő soha nem volt kommunista.” Összevesztett a Benkő elvtárral, és megfenyegette őt, hogy majd elintézteti. Azt mondta még: „a kommunista vezetőket mind fel kellene akasztani, és a gyári vezetők is a munkások zsírján élőködték, elárulói a dolgozóknak.” Ezek mind bizonyítják a szovjet-, a kommünellenességet és kommünistaellenességet.

Kovács György, akire a párt oly nagyon támaszkodott, hogy rajta volt azon, hogy az ideiglenes munkástanácsba válasszák be, de ő visszaélt ezzel, és amikor a Czecezi et. bejött, hogy a párt iratokat megsemmisítse, akkor meg akarta ezt akadályozni.

Amikor úgy volt, hogy vállalati igazgatóknak beállítják akkor, személyesen lett utána érdeklődve, és nagyon rossz véleményt mondtak rá, mert a dolgozók nem szerették, fölényes volt, nem tudott a dolgozókhöz közel férközni. Azt mondták, ha az októberi eseményeknél Gyulán lett volna, megverték volna. Ezek miatt lett leváltva a termelési osztályvezetőségről.

Bognár Jánosné: Annak ellenére, hogy alapszervi vezetőségi tag volt. Az ellenforradalom napjaiban nem törődött azzal, hogy a dolgozók között a munka mellett agitáljon, hanem éppen ellenkezőleg, mert a két napos sztrájk idején ő, mint csoportvezető azt mondta egyes dolgozóknak „ne jöjjenek dolgozni, mert sztrájk van”.

Leváltás a csoportvezetőségről.

Burger Istvánné: mint munkástanács tag és csoportvezető. Nem dolgozott azon, hogy a munka beinduljon, hagyta, hogy egyes dolgozók, bontsák a fegyelmet és már akkor, amikor elindultunk, nem törődött azzal, hogy nem csak lógiának, hanem termeljenek is. A két napos decemberi sztrájk alkalmával, amikor hazafelé ment, és találkozt az Szeszgyárból egy kommünistával /Sorger et./ azt a kijelentést tette, hogy ő nem szervezi a dolgozókat arra, hogy ezeknek dolgozzanak. És amikor a párt előtt elmentek, köpött egyet. Csoportvezetőségről leváltva lesz.

Nagy Istvánné: Soha nem állt a rendszer mellett, hisz kulák családból származik /vendéglőjük volt/. A Bíróné leváltása mellett agitált, és úgy vitte a hangulatot, hogy a dolgozók ingadozó részét befolyásolni tudja. Amikor a munka beindult, nem hogy azzal törődött volna, hogyan lehet most már rendesen dolgozni, azt tette, hogy állandóan kis csoportokat szervezett, ezekkel ki ment a W.C.-re, és ott beszélgettek, cigarettáztak. Amikor meg tud csinálni 400 D-t is, csak 140-150 D-t csinált. Állandóan bontotta a munkafegyelmet, lázított, és azt beszélte egyes dolgozóknak: „amíg ő itt van a gyárba”, nem kell félnünk.” Mint munkástanács tag, nem mellette állt, hogyan lehetne a munkát megjavítani, hanem hogyan lehet rombolni a helyes gazdasági intézkedéseket.

Széles Lajos: A párt PB tagja volt, de első között volt, aki megtagadta a pártot, aki mindig megbecsülte a jó munkáján keresztül. Az ellenforradalom úszályába került. Állandóan és általában szidta a vezetőket, úgy a kormányt, mint a gyári vezetőséget. „Eladták a dolgozókat, nem törődtek azzal, hogy jobban éljen e nép.” A rádió Szabad Európa híreit állandóan hallgatta és kijelentette: „hogy ezeket a rohadt oroszokat, majd ha jönnek, az ENSZ csapatok majd kipucolják innen.” Gyulán is szidta a szovjeteket és a Kádár-kormányt Deáknak hú partnerre volt ezen az úton.

Itt, amikor Deák utasítást adott, hogy szedje le a falról az okleveleket, ő azokat kidobta az udvarra. **Ezt Deák maga is elismerte.** Demagóg, mindig azt a politikai irányt követi, amelyiknél reméli, hogy egyénileg jól jár.

Úrházi Antal: A kazánház vezetője, megnyilvánulásaiban ő is az ellenforradalmat helyeselte. 9 óra körül. Amikor a két napos decemberi sztrájk volt, leállította a kazán azzal, hogy ő nem vállal felelősséget, hogyha bedobnak egy kézigránátot. Szovjetellenes volt mindig, de most újból kijött belőle. Ezek a napokon dec.10.-11 helyeselte hogy sztrájk van, és „amíg egy orosz van az országban, nem is szabad dolgozni, így teszük ezt a hős bányászok, „az ő példájukat kell követni.” Ilyen kijelentései voltak. Pedig mindig megbecsült tagja volt a vállalatunknak.

Franyóiné, Párositóné: is nagyon helytelenül viselkedett. Nem azt tűzte ki maga elé, hogy már elég volt a sztrájk miatt a veszteségből, hanem munkaidő alatt neki állt kötni, és így bontotta a munkafegyelmet. Pedig mint munkástanács tag. Pedig mint munkástanács tag, elvártuk volna tőle, hogy jó példával járjon elől. De ő nem ezt tette, hanem azon volt, minél több munkást lekössön azzal, hogy ne dolgozzanak. Állandóan kijártak csoportosan beszélgetni, **amíg mások becsületesen dolgoztak különösen az export osztály. Ezeknek az elvtársaknak azért dicséret jár.**

Szekeres Istvánné párttagfelvétele

Jegyzőkönyv

Felvételett 1962. június 21-én a II-es pártalapszervezet taggyűléséről.

Jelen van: 24 fő tag, igazoltan távol 7 fő, 1 tagjelölt /meghívott/ Karkulik Viktória elvtársnő az I-es alapszervezből.

Napirendi pont: 1./ Tagjelölt felvétel.

2./ Az alapszerv vezetőségének beszámolója.

1./ Napirend:

Az alapszerv vezetősége javasolja Szekeres Istvánnét tagjelölt felvételre jó munkája alapján. 1957 óta vállalatunk dolgozója, munkáját társadalmi és gazdasági vonalon egyaránt jól végzi, szakszervezeti bizalmi.

Ajánlói: Kormos Lajosné és Varga Istvánné

Varga elvtársnő: elmondja, hogy 1957 óta ismeri, azóta együtt dolgoznak, mindig becsületes, jó dolgozó volt. Dolgozó társai szeretik. Ennek alapján javasolja tagjelölt felvételét.

Kormos elvtársnő: elmondja, gyermekkorától ismeri Szekeresnéét. Rendes munkás családból származik. A párt bizonyára jó elvtársat fog kapni vele.

Bánkúti elvtársnő: kérdést tesz fel, hogy 1956 után miért nem kérte átigazolását?

Szekeres Istvánné: elmondja, hogy 1956-ban az ellenforradalom idején gyermeke Pesten volt, mert máshol nem tudta elhelyezni. Ebben az időben a vas megyei főosztályon dolgozott, ez azonban az ellenforradalom kitörésekor feloszlott. Kisleányát november vége felé sikerült Pestről hazahozniuk, és már nem is akart elmenni dolgozni, mert gyermekétől már nem akart még egyszer megválni. 1957. januárban elhagyta férjét, mivel már az előző időkből is rosszul éltek. Ez az időszak olyan zűrzös volt, később pedig férjét letartóztatták, mert disszidenseket segített át a határon, akkor pedig már nem jelentkezhetett, mert úgysem igazolták volna át. Az üzemben már a korábbi években kérte felvételét, de nem vették fel férje miatt, akitől ugyan 4 éve külön él, de a bíróság nem választotta el őket. A taggyűlés Szekeres Istvánné tagjelölt felvételét egyhangúlag elfogadta.

Jelzet: BFL BB 8. fond XXXV. c. Budapesti Harisnyagyár iratai 1962. Eredeti tisztázat

Címkék:

[1956](#) ^[2]

[forradalom](#) ^[3]

[MDP](#) ^[4]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[5]

[Csepel Művek](#) ^[6]

[tüntetés](#) ^[7]

[Munkástanács](#) ^[8]

Kiadás: 6. évfolyam (2006) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/munkasok_es_munkasnok_56ban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/munkasok_es_munkasnok_56ban.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/forradalom>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csepel-muvek>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tuntetes>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkastanacs>